

Izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca ter velja za celo leto 3 glid., za pol leta 1 glid. 60 kr
Na anonimne dopise se ne ozira.
Rokopisi in na očno poslani knjige se ne vračajo.

Popotnik.

Spisi in dopisi naj se blagovollje posiljati (frankirani) vredništvu (Keiserstrasse 8), naročilne.
Oznaniha in reklamacije pa založništvu: tiskarju J. Leonu v Mariboru.

List za šolo in dom.

Štev. 15.

V Mariboru, 10. avgusta 1883.

IV. tečaj.

Ukaz ministerstva za uk in bogočastje

dné 8. junija 1883. I. št. 10618., da se izpelje postava od 2. maja 1883. l., drž. zak. št. 53., s katerim se prenarejajo nekatere določbe postave dné 14. maja 1869. l., drž. zak. št. 62.

(Dalje in konec.)

Podloga teh posvetovanj imajo biti učni črteži predpisani z ministrskim ukazom dné 18. maja 1874, št. 6549 (za Gališko ministrski razglas dné 22. septembra 1875, št. 8373) za samostalne trirazredne oziroma za 6., 7. in 8. razred, osemrazrednih meščanskih šol za dečke in deklice, pri tem gre gledati na to:

- Ozirati se gre na razne potrebe meščanskih šol za dečke in deklice.
- Držati se gre kakor dosihmal sredotočne (koncentrične) metode pri razdelitvi učne stvarine pri tistih naukih, ki se poučujejo po več razredih.
- Naj več sme ur biti v vsakem razredu po 30.
- Določila imenovanega vzornega črteža, v katerih se poučuje v naukih, nezavisnih od posebnih potreb šolskega kraja in okraja, ti so: veroznanstvo, učni jezik, zemljepis, zgodovina, petje in telovadba, imajo ostati tudi zanaprej s tem pristavkom, da se število ur za veroznanstvo odločenih na teden poviša za dve in se ima pri petju gledati tudi na prijavo mnogoglasnih pesen.
- Število drugih učnih ur, isto tako tudi učna tvarina v drugih naukih, namreč pri prirodopisu, prirodoslovju, računstvu, geometriji in geometrijskem risanju, risanju na prosto roko, lepopisju in v poučevanju ženskih ročnih del za deklice, bode zaviselo od posebnih praktičnih potreb, tako da n. p. v krajih in okrajih, kjer obrtnijske razmere zahtevajo, da se bolj gleda na risanje ali da se nauk v kmetijstvu razširi; ozirati se je na to v učnem črtežu, v drugih krajih pa, kjer preoblasta kmetijstvo, je gledati na te razmere pri nauku v prirodopisu in prirodoslovju, in podpirati gre ta nauk s posebnimi učili, kakor so: šolski vrt, drevesnica itd.
- V učnem črtežu gre tudi določiti število pismenih nalog, ki se dajejo na teden ali na mesec; vendar gre to omejiti le na jezike in na številjenje.
- Določila, dana pod I. v tem ukazu: 5., 6. in 7. imajo veljati tudi za meščanske šole.
- Ako je dovolj učnih moči, more se na meščanskih šolah za dečke osnovati poučevanje, da se doseže nekaka ročna spretnost (delavska šola), vendar to ni obligatno.

Učni črtež za vsako posamezno meščansko šolo ima predložiti deželjska oblast naučnemu ministerstvu v odobrenje, ima pa pridejati svoje mnenje. Dokler načrt ni odobren, ima pa obdržati vsaka meščanska šola svoj dozdanji učni črtež.

4. Ako je v šolskem okraju več meščanskih šol, tako gre obdrževati vsako leto razen okrajne konference, zapovedane po ministrskem ukazu dné 8. maja 1872, št. 3306 še posebno zbirališče učiteljev meščanskih šol, kjer pridejo v posvêt po-

sebnе zаdеvе tеh učilnic. Zа tе kоnfеrеncе mеščаnskіh učiteljev veljаjо odločilа imenovanеgа ukаzа о оkrаjnih kоnfеrеncаh, kolikор simkaj spаdаjо.

5. Šolske оblаsti imаjо gledаti nа tо, kjer pоtrеbа zа ljudsko pоučevanje segа nаd učni smоter pеtero-, šesterорazrednih splošnih ljudskih šol, dа se tаm pо obstоječih pоstаvаh оsnujеjо mеščаnske šole.

Kolikор izpелjаvа tеh ukazov zаhtevа sodelovanjа deželnegа zаstоpа ali izpremembe deželnih šolskih pоstаv, imаjо se deželske šolske оblаsti pоsvetovаti z deželnim оdborom in pо pоtrеbi stаviti pоtrеbnih nаsvetov ministrstvu zа uk in bogočastjе

V. (K §. 21. tе pоstаvе.)

Dа se pо jedni strаni prepisаn splošni učni smоter doseže, pо drugi strаni pа udeležnim zljаšа ali zа nekaj čаsа odvrne breme, ktero jim nаklаdаjо pоmnoženi šolski stroški in prizаdеvа beganje njih gospodarskih rаzmer, se je trebа zаstrаn šolskih olаjšаv držаti nаslednjih оpravil:

1. Olаjšаvе о šolskem obiskovanju se mоrеjо deliti le nа splošnih ljudskih šolаh otrokom, ki so bili v šoli pоučevani celih 6 let.

2. Nа jedni in isti šoli se mоrе v šolskem obiskovanju deliti le jednа odločеnа vrstа olаjšаv.

3. Pоučevanje ne smе popolno pprenehаti ne v 7., ne v 8. letu.

4. Pоučevati se imа le v dnevih med tednom.

5. Učitelj ni dolžan pоučevati višej оd 30 ur nа teden.

6. Ako se privоlјjо šolske olаjšаvе le pоsameznim otrokom ali otrokom celih šolskih оbčin in se ti otroci ne pоučujеjо v pоsebnih, оd drugih učencev оdločениh оddelkih, tаkо olаjšanje о šolskem obiskovanju pоprek ne smе več iznаšаti, nego pоlovico nаvаdnegа (normalnegа) učnegа čаsа.

Šolske olаjšаvе, ki dаljе segаjо, smеjо se dovoliti izjemno le pоsameznim otrokom iz vzrokov pоsebnegа оzira vrednih, ako je pо mеri pridobljenih vednosti zаgotovljeno, dа se doseže splošni prepisаn učni smоter

Ne izključevаjе druge mogoče slučaje (kombinacije), prikažejо se pоtem nаslednje olаjšаvе о šolskem obiskovanju:

a) Obiskovanje šole zimskega pоluletjа, popolno оproščenje pоletenskеgа pоluletjа.

b) Obiskovanje šole оb štirih dneih v tednu (celodnevno ali pоludnevno pо šolski urаvnavi) v treh zimskih pоlletjih (čez 14. leto, tedaj tudi nа 9. starostni stopnji оd zаčetkа šolske dolžnosti), popolno оproščenje med pоletenskim pоlletjem.

c) Obiskovanje šole оb treh dneih v tednu (celodnevno ali pоludnevno pо šolski urаvnavi) mej celim 7. in 8. šolskim letom.

d) Obiskovanje šole mej celim 7. in 8. šolskim letom pоludnevno, kаdаr imаjо drugi otroci celodnevni pоuk.

e) Redno obiskovanje ves čаs mej 7. šolskim letom; nа teden tri ure pоučevanjа mej zimskim čаsom v 8. šolskem letu (brez rаzločkа šolske kategorije).

7. Ako se otrokom celih šolskih оbčin privоlјjо šolsko pоlаjšanje, in če se dotični otroci pоučujеjо v pоsebnih оddelkih, ločениh оd drugih učencev, ne smе število pоučnih ur nа teden (mej čаsom šolskegа obiskovanjа, kаkоr je tо nаznanjeno v točki 6.) mаnjе biti, kаkоr tistih ur, ki se dоbе, ako se število pоučnih ur nа teden, ki so prepisane v vzornih učnih črtežih, enаkomerno rаzdeli nа starostne stopinje, ki so zаstопane v dotičnem оddelku ali rаzredu.

V tistem čаsu mej šolskim letom, mej kterim otroci dveh gornjih nаjviših starostnih stopinj v šolo ne hodijo, imаjо se drugi učenci pоučevati v tistem številu ur, ki je nаznаnjen v vzornih učnih črtežih zа vseh оsem starostnih stopin. (Glej pristavek temu ukazu!)

8. V kаrаjih, kjer je več splošnih ljudskih šol, kjer se dovoli pоsameznim otrokom jedn in isti nаčin olаjševanjа šolskegа nаukа (točka 6.), lehko se dotični otroci rаznih šol združijo v jedni šoli v skupno pоučevanje.

9. Da se dobé posameznim otrokom šolske olajšave, imajo za to prositi stariši ali njih namestniki pri krajnem šolskem svétu in za to navésti vzrokov obzira vrednih. Ta poroča okrajnemu šolskemu svétu in stavi navsét, na kak naèin bi se dalo privoliti šolsko olajšanje. Okrajni šolski svét razsodi o ti prošnji, in èe jo vsliši, pové tudi, na kak naèin se ima olajšati šolsko obiskovanje.

10. Da se otrokom celih šolskih obèin po selih zadobé šolske olajšave, imajo zato prositi zastopi vseh všolanih obèin pri okrajnem šolskem svétu ter predložiti zapisnik o dotičnih sklepih obèinskega odbora; ti obèinski sklepi imajo tudi obsegati naèin, kolikost (mero) šolskih olajšav. Okrajni šolski svét predlaga to prošnjo sè svojim mnenjem deželnemu šolskemu svétu v razsodbo.

Ako se obèinski sklepi zlagajo v tem, kar se tièe šolskih olajšav, ima se prošnja privoliti, ako ni zoper zgoraj navedena določila (toèka 1. do privz. 7.).

Ako se obèinski sklepi ne zlagajo v tem, na kak naèin in koliko se ima privoliti šolskih olajšav, ali pa se ti ne zlagajo z omenjenimi določili, ukrene deželna šolska oblast naèin in kolikost olajšave.

Ako pa ne prosijo vse všolane obèine, ampak le ena ali njih več za šolske olajšave, tako pa o tem razsoja okrajni šolski svét taki-to, kakor o prošnji posameznih starišev (toèka 6. in 8.).

11. Ako pa dobivajo otroci dveh najviših starostnih stopinj prikrajšan pouk v posebnem oddelku od drugih odloèenem, ima za ta oddelek okrajni šolski svét sestaviti poseben uèen èrtež in ga predložiti v odobrenje deželni šolski oblasti. Pri tem gre gledati posebno na prihodnje življenje pri otrocih.

12. Èas za pouèevanje posebnega oddelka (toèka 7.) za šolsko mladež, ki spada mej zadnji dve starostni stopinji, doloèi krajni šolski svét.

13. Ako je tako uravnano, da se otroci dveh najviših starostnih stopinj pouèujejo v posebnem od drugih loèenem oddelku, tako so obvezani vsi otroci teh starostnih stopinj, da se udeležé tega nauka, in šolsko obiskovanje je strogo nadèuvati. Posameznim teh otrok sme krajni šolski svét dovoliti, da se po vsem ali le po neèem, udeležé nauka, ki je odmejen za šesto starostno stopinjo; to se ravna potem, koliko je prostora za to praznega.

VI. (K §. 23. postave.)

Obiskovanje strokovnih šol ali teèajev (godbenih šol, jeziènih šol, gospodarskih ali obrtnih teèajev, strokovno-risarskih in obrazilskih šol i. dr.) je dovoljeno šolskim otrokom le s tem pridržkom, da jih to ne zadržuje, redno obiskati ljudsko šolo.

Ako so obrtne ali gospodarske šole ali teèaji tako vravnani, da nadomestujejo šolsko pouèevanje, oproèeni so otroci obiskovanja ljudske šole. O tem gre razsoditi deželni šolski oblasti, ki se ozira pri tem, kako so uravnane dotične šole in teèaji strogo drže se naèela, da si mora vsak šolski otrok prisvojiti naj potrebnih vednosti, ki so: verouk, branje, pisanje in številjenje.

VII (K §§. 29., 30., 32. postave.)

Določila osnovnega statuta izobraževališèa za učitelje in učiteljice dné 26. maja 1874. l., št. 7114., ostanejo veljavna s temi premembami:

1. Za vzprejem v I. tečaj je dokazati, da bode gojenec pri zaèetku šolskega leta dovršil 15. leto.

Deželne oblasti se s tem pooblašèajo, da smejo, dokler se kaj drugzega ne ukaže, iz vzrokov obzira vrednih spregledati starost najveè za šest mesecev (§. 14. osnov. statut).

2. Pri vzprejemni skušnji je dokazati pridobljeno spretnost v risanju po predloženih risarijah, oziroma pri deklicah ona za roèna dela z ženskimi roènimi deli.

Pri vzprejemni skušnji je tudi gledati na to, koliko da je prosivec v godbi izvežban, ali ima kaj godbenega sluha in èutstva za glasbo in je upati, da bode kaj napredoval v godbi in zarad tega ozira vreden.

Pri enakem izidu vzprejemne skušnje gre prednost tem, ki so po postavi zadost stari.

Gojenci, kateri so v treh mesecih, ko so bili vzprejeti v I. tečaj, po mnenju učnega osebja pokazali svojo nesposobnost, imajo se odpraviti (§. 15. osn. statuta).

3. V verouku gre poučevati tudi v III. in IV. letu po dve uri na teden, posebno gre pa gledati na specialno metodiko verskega pouka po ljudskih šolah (§§. 17. in 38. osn. statuta).

4. Pri pouku v pedagogiki na učiteljskih gre gojence seznaniti tudi z osnovo otroških vrtov, tako tudi z vzgojo in vzgojišči za нравno zanemarjene otroke (§. 18. osn. statut).

5. Kar se tiče poučevanja v godbi s posebnim ozirom na cerkveno godbo, ostane veljaven ministrski razglas od dne 2. februarja 1882., št. 1811.

Pri pouku v petju gre gledati tudi na cerkveno pesen (§§. 30. in 44. osn. statuta).

6. Ker se pouk v godbi prenareja in ta preosnova napreduje, se imajo tudi obrazci za spričevalo prenarediti tako, da se v vrsto zapovedanih naukov in precej za prostim risanjem navedó ti-le predmeti: splošen pouk v godbi in petju, „gosli“, „glasovir“ in potem „orgle“ oziroma zviranje na teh strojih.

VIII. (K §. 38. postave.)

Predpisane preizkušnje za učitelje na splošnih ljudskih in meščanskih šolah ostanejo veljavne; prenarediti se ima to-le:

1. Učiteljska sposobnost za splošne ljudske šole in za meščanske šole se ne more zadobiti ob enem in istem dnevu za preizkušnje (§. 4. ukaza za preizkušnje od dne 5. aprila 1872. št. 2845.).

2. Kdor hoče pripušen biti k učiteljski preizkušnji, mora vložiti prošnjo, katero je sam spisal, okrajni šolski oblasti.

V prošnji gre natanko povedati, ali hoče kandidat izprašan biti za splošne ljudske šole, ali za meščanske šole in pri kateri komisiji.

3. Prošnji za privoljenje k skušnji za splošne ljudske šole se pridene.

a) Kratek popis življenja in izobraževanja.

b) Spričalo zrelosti pridobljene na kakem učiteljsku.

c) Dokaz praktičnega službovanja najmanj dveh let (v Galiciji za kandidate, v Dalmaciji za kandidate in kandidatnje najmanj po tri leta) na kaki javni šoli, ali taki, ki imajo pravico javnosti. Tisti, ki niso hodili v javna učiteljska, morajo priložiti spričalo o telesni sposobnosti.

Iz vzrokov obzira vrednih oproščajo se spričala zrelosti osebe, ki so z dobrim vspehom bile na pomožnih službah v ljudski šoli. A tega sme oprostiti le naučni minister (§. 7. ukaz za preizkušnje od dne 5. aprila 1872. l.

4. Prošnji za meščansko preizkušnjo se ima priložiti:

a) Kratek popis življenja in učenja.

b) Spričalo učiteljske sposobnosti za splošne ljudske šole.

c) Dokaz praktičnega službovanja najmanj treh let (v Galiciji za kandidate, v Dalmaciji za kandidate in kandidatnje najmanj štirih let) na ljudski šoli ali na kaki drugi učilnici.

5. Šolska vodstva imajo prošnje za pripuščanje k preizkušnji učiteljske sposobnosti s poročilom poslati predstavljeni okrajni šolski oblasti, ako so bila priložena potrebna postavno predpisana spričala in dokazi, ozira se ona na uporabo prosileev pri šolskem poučevanju in razsoja, ali jim gre dovoliti meščansko preizkušnjo, ako se privoli, pa to obznani dotični komisiji izročevaje ji pisma.

Službene izjave o uporabi kandidatov se ne vračajo, marveč hraniti jih gre pri spraševalni komisiji.

6. Kandidatje za preizkušnjo, ki niso (zdaj) v šoli v službeni uporabi, imajo pravilno spisano prošnjo (točka 2. — 4.) priloživši službena spričala, predložiti neposrednje pri tisti okrajni šolski oblasti, kjer so zadnji čas bili v službi, ta (okrajna šolska oblast) razsodi, ali jim gre dovoliti skušnjo; ako se dovoli, naznani to spraševalni komisiji, izročevaje ji pisma (akte).

7. Preizkušnja za meščanske šole obsega le nauke, ki spadajo k odbrani skupini.

Učiteljska sposobnost za poučevanje v krščanskem nauku, pridobljena za splošne ljudske šole, velja tudi za meščanske šole. (§. 6. ukaza za preizkušnje od dné 5. aprila 1872. l.).

8. Spraševalci, postavljeni za verska izpraševanja, imajo sedež in glas v spraševalni komisiji in določivni glas takrat, kadar gre za splošne zadeve pri preizkušnjah ali za njih nauk.

Kako se je obnesla preizkušnja iz veronauka, to imajo določiti spraševalci in komisarji, ktere je imenovala dotična cerkev ali verska družba za spraševanje iz veronauka. Ravnatelj spraševalne komisije ima tudi gledé metodične obravnave gledati pazljivo na verouk in svojo razsodbo izreči cerkvenim zastopnikom.

Na priznanje učiteljske sposobnosti v drugih spraševanjskih naukih nimajo ti spraševalci in komisarji nikakega vpliva (§. 10. navoda za spraševanja od dné 5. aprila 1872. l.).

IX. (K §. 41. postave.)

Deželna šolska oblast sme kandidate, ki so si pridobili učiteljsko sposobnost za srednje šole, pripustiti k preizkušnjam za splošne ljudske šole, ali pa tudi za meščanske šole, ne da bi tirjala od njih dokazov, potrebnih po odstavku VIII., točka 3. in 4., b in c.

Pri taki skušnji imajo kandidatje le dopolniti skušnjo iz tistih naukov, iz kterih ne dokažejo učiteljskih sposobnosti za srednje šole.

Taki kandidatje morajo se vendar stalno na ljudsko šolo umestiti le takrat, ako so bili najmanj jedno leto potem, ko so dobili spričalo učiteljske sposobnosti, v službi na kaki javni ljudski šoli, ali na kaki zasebni ljudski šoli, ki ima pravico javnosti.

Ta pogoj za nameščenje se mora v učiteljskem spričalu določno omeniti.

X. (K §. 46. postave.)

Prihodnje deželne učiteljske konference bodo le šesto leto od časa, ko so bile zadnje učiteljske konference.

XI. (K §. 48. postave.)

Pri umeščenju šolskih vodjev je gledati:

1. Za časa, ko postane veljavna postava od dné 2. maja 1883. l., drž. zak. štev. 53., morajo postati šolski vodje le učeniki, ki dokažejo sposobnost za poučevanje v verouku tistega veroizpovedanja, kteremu pripada večina učencev dotične šole po premeru preteklih pet šolskih let. Ako pa pri kaki šoli ni mogoče določiti tega, ali da je šola še premalo časa ali iz kakih drugih vzrokov, naj se za podlogo vzame popisovanje šolskih otrok.

Dokaz za sposobnost poučevanja v verouku se dokaže z učiteljskim spričalom (§. 38. postave 2. maja 1883. l., drž. zak. 53.), pridržaje misel, da kandidat za službo šolskega vodja, odkar je dobil učiteljsko sposobnost, svoje vere ni izpremenil.

Učitelji, ki so dobili učiteljsko sposobnost pred 1. oktobrom 1872. l., t. j. pred dnevom, ob katerem je veljavo zadobila postava za učiteljske preizkušnje od dné 5. aprila 1872. l., drž. zak. štev. 50., so sposobni poučevati v krščanskem nauku pod zgoraj omenjenim pridržkom (učitelji, po starem načinu sprašani, so bili tudi sposobni za poučevanje v verouku, ker so bili navadno v tem tudi izprašani).

Učitelji, ki so bili izprašani po izpraševanjski postavi dné 5. aprila 1872. l. so sposobni za poučevanje v verouku pod zgoraj omenjenim pridržkom le takrat, ako je to določno povedano v spričalu učiteljske sposobnosti ali v napredku (izidu) dopolnilnega izpita (ministrski razglas dné 30. septembra 1875. l., štev. 829.).

2. Kadar se razpiše služba šolskega vodja za umeščenje, se služba kot taka določuje, naznani se kategorija ljudskih šol in zahtevati se ima dotični dokaz po

premeru veroizpovedanja večine učencev. Sicer se je pa pri nameščenju šolskih vodjev držati, kakor dosihmal določil, ki se tičejo pravnih razmer učiteljstva na javnih ljudskih šolah.

3. Zdaj nameščeni šolski vodje ostanejo tudi, ako nimajo zgoraj omejene sposobnosti v službi, in imajo dotično zmožnost dokazati le takrat, kadar prosijo druge službe za vodja.

Šolskim oblastim se ukaže, delati na to, da se takoj zvrše ti ukazi gledé na §. 75. postave dné 2. maja 1883. l., drž. zak. štev. 53., v dotičnem upravnem okrožju.

Nekaj aforizem, učiteljem v prevdarek.

(Sebral in prevél A. Gradišnik.)

(Dalje.)

Eksaminator (izpraševalec) lahko pozvé, kaj učenec ne zna, a težko mu bode najti vse, kar istinito vé in zná. In če se mu tudi posreči zvedeti, koliko učenec vé, vendar nikdar ne bo zvedel, kako to vé.

Müller.

Nič ni bolj navadnega, nego to, da otroci od svojih roditeljev, pestunjev in od obližja svojega vzprejmó pojme, ki se ne dajo popolnoma več potrebiti, kadar so se vže v njih še priprostej pameti vdomačili.

Locke.

Ni vmestno, ako se déci plemenita in veledušna dejanja stavljajo v vzgled zató, da bi se za tista navduševala in pridobila. To reklo bi se, otroke vzrejati v sanjarje (fantaste) —, kajti otroci še nimajo dostojnih nazorov o najnujnejših dolžnostih niti jih mogó prav presojeti.

Kant.

Zmirom ima prva vzgoja, ktero je vodila nježna in čednostna mati, na našo bodočnost ravno toliko vpljiva, kakor najizvrstnejša natorna darovitost.

Napoleon III.

Dobrih mater nam dajte, in svet dobil bode drugačno podobo.

Napoleon I.

Moči ne dajo se razodeti, marveč le vzbuditi.

Büchner.

Mladež se da raje vzbujati nego pa poučevati.

Goethe.

Pobožna želja vseh roditeljev je, da bi na svojih sinovih videli dovršeno to, kar je njim samim manjkalo.

Goethe.

Mej poučevanjem učé se ljudje.

Seneca.

Kdor sam dvoji, oni tujih dvojb ne more odstraniti. Le prepričanje zamore prepričati.

Rückert.

Če hočemo otroka pazljivosti navaditi in ako naj kaka znamenita resnica nanj globok utis ima: potem ga mora ta (resnica) par dnij poprej, nego se je povsem zaveda, vznemiriti.

Rousseau.

Ako imaš otroke, potem je kaznuj in vpogibaj jim tilnik — koj od prve mladosti počenši.

Izrek Salomonov.

Važna stran odgojništva je vstrahovanje. Ono ima namen, da ugonobi otroku samovoljo ter mu iztrebi čutnost in naravno poželjivost. Tukaj ne sme se misliti, da se izhaja le z dobrim — kajti ravno neposredna volja ravna po neposrednih domišljijah in pohotih (Gelüste), ne pa po vzrokih in pomislih. Ako se otroku navajajo vzroki, potem se ga prepusti zavsem svojemu hotenju, kajti otrok more vzroke pripoznati, pa tudi ne.

Hegel,

K značaju otroka spada pred vsem pokornost. Ta pokornost mora imeti svoj izvor v siljenju ali pa v zaupanju. Pokornost iz zaupanja je važna, ona vsled siljenja (nuje) pa potrebna.

Kant.

Pedant in vzgojnik pravita skoraj isto: vendar prvi to reče pri vsaki priliki, slednji pa le tedaj, kadar je prepričan, da bode izdalo.

I. I. Rousseau.

Kogar beseda ne gane, onega tudi palica ne.

Sokrat.

Jaz sem proti vsaki nuji (Zwang) pri vzgojstvu rahle duše, ktero se hoče odrejati za čast in svobodo. V strogosti in v prepovednih odredbah pokrito je — ne vem koliko — tlačanskega. Svest sem si, da se to, kar se po pameti, previdnosti in pravem ravnanju doseči ne dá, tim manj doseže po sili.

Montaigne.

Svoboda je vprašanje časa. Ako se tudi pride ob njo, vendar se lahko še pridobi. A narodnost, jedenkrat popuščena, v nevarnosti je, da se nikoli več ne pridobi. Narodnost naj bode vedno — ko polarna zvezda — vidna nad našim obzorjem. Gorje ljudstvu, keremu zaide — za zmirom mu vtegne biti zgubljena! — Narodnost sliši svojstvu naroda, a svoboda le njega formi (obliki). Čuvajte torej svojo narodnost, ne opustite jo pod nobenim uvetom —, tudi za svobodo ne! Svoboda, ki oškoduje vašo narodnost, vam gotovo ne bo svoboda, — med tem ko vam prava svoboda izostati ne more, svoboda, ki vašemu narodnemu svojstvu dopušča neovirno gibanje in izobražbo —, če ste in ostanete svesten narod. V čem pa obstoji prava svoboda? V tem, da je tako pojedincu ko i obitelji in raznoterim ljudskim plemenom dodeljena največ mogoča samostojnost.

Kozmopolit je povsod doma, pa tudi nikjer. Njegovo geslo je znani in — žal — še vedno priljubljeni pregovor: „ubi bene, ibi patria“. Kozmopolitizem je kakor

solnce, ki svojo luč raztresa in razpošilja v najodalnejše pokrajine; a naše svetilo — bodimo skromni — ne dostaje — izjemom posameznih duševnih velikanov — vesolnemu svetu.

Uporabljujmo našo luč v razbistrilo, v dobro tesnejših nam življenjskih krogov! Potlej bode, ako vsi državljani tako mislijo in po tem delujejo, vsej očetnjavi, vsemu človeštvu naj bolj pomagano —, potem bode nam ustrezno!

Schuselka.

Človek nagnjen je po naravi k srdu in zavisti in vzgoja to povspešuje. Kajti stariši imajo navado, da svoje otroke le po dražilih*) časti in zavisti k čednostim napeljuje.

Spinoza.

(Dalje sledi.)

Kako je cepiti z očesom.

Spisal Fr. Praprotnik.

(Konec.)

Nekteri oko tudi z voskom pomažejo, kar je pa čisto nepotrebno.

Povez je naj bolja taka, ki drevesa preveč ne zarezuje, ter pretakanje soka premočno ne ovira, kakor lipovo liče, ločje in razni traki. Takih trakov po $\frac{1}{2}$ --1 cm. širokih ti je pač lahko dobiti, saj vem, da ti doma ne manjka starih, ponošenih sraje, kril in drugih enakih reči, iz katerih si lahko nacepiš ali pa se škarjami narežeš trakov, več nego ti jih je treba. Imenitno je pa to zato, da tudi otroci izvedó, kako se skoraj vse v cepljenje potrebne reči lahko doma dobé, ter jih ni treba kupovati, ali Bog ve kodi iskati. Tudi otroci tem potom najbolje uvidijo resnico pregovora, da „na sedem let vse prav pride“, da toraj nobene reči ni po nepotrebno zavreči. Tako jih učiš ob enem tudi varčiti in umno gospodariti!

V 14 dneh se spozna, ktera očesa so se prijela, ktera ne. Treba ti je toraj drevesca dobro pregledati, ter ova, na katerih so očesa izostala, še enkrat cepiti, to pa če mogoče nižje, nego prvokrat.

Če je pecelj ob dnu še zelen in rad odpade, ako se ga dotakneš, tedaj se je oko prijelo; je pa pecelj suh in stuljen, ter se trdo drži, tedaj oko ni priraslo k drevescu.

Čez 4 tedne se vsem ceplencem brez izjeme vez odveže ter zopet pa rahleje poveže. Ako bi pa drevesa zelo bohotno rasla, treba jih je še tretjekrat prevezati.

Debelejši divjaki cepijo se na dve očesi, če se ne prime jedno, prime se drugo.

Da so pa divjaki, kadar se cepijo, dovolj sočnati, moraš jih, posebno ob dalje suhem vremenu nekoliko dni popred vsak večer dobro zamakati. Ob deževnem vremenu to delo seveda izostane.

Naj bolji čas v okuliranje so topli, mirni, na pol oblačni, ne prevroči dnevi. Izmej podnevnih dob pa je najbolje jutro, ko vročina še ni prehuda. Če pa opavljaš to z učenci, tako stori to vsaj dopoldan; navadi jih pa, da bodo mej delom vedno od solnca obrnjeni, ter divjak zakrivali sè svojo senco, kar zabrani, da se oko in drevesca mahoma ne sušita.

Ravno iz tega vzroka se naj oko, ako je mogoče, na jutrajno ali večerno stran vtakne, kajti od teh strani vročina manj pritiska.

Da se rast drevese kolikor toliko pospeši, naj se gredice pred in po cepljenju dobro okopajo.

*) Znanstvene izraze vzel sem iz M. Cigale-tove „Znanstvene terminologije.“

Okulira se pa meseca julija in avgusta, deloma tudi še septembra, ali kakor ljudstvo veli med veliko in malo gospojnico. Zlasti je breskve in aprikoze pozno, najboljše septembra okulirati, kajti rano cepljene poženejo še tisto leto mladike, ktere pa, ker so prekilave, zimski mraz navadno ukonča.

Požene pa oko še le drugo leto, zato se to imenuje cepiti na speče oko. Ako se je pa že mesca junija okuliralo, tedaj požene še tisto leto in mi rečemo, da smo cepili na živo oko. Zadnje pa se ne priporoča in sicer zato ne, ker mladika dosti ne oleseni, navadno tako slaba in kilava ostane, da le redkokedaj zimo prestopi. Le šipečje, na katero se cepijo vrtnice, se vspešno cepi na živo oko, to pa zato, ker mladike hitro rastejo, ter tudi v spodnjem delu dovolj olesene, da jim zimski mraz manj škoduje, posebno, ako se še skrbno v zemljo položijo.

V spomladi se povez ostrani okulirancem, kteri se vsi porežejo na čep, to se reče 8—10 cm. nad zlahtnim očesom. Je-li bilo drevo na več ok cepljeno, in ako vsa poganjajo, tedaj se vse mladike razun ene, najkrepkejše odstranijo, in rane z voskom zamažejo. Ostala mladika pa se rahlo na čep priveže, da dobi ravno rast.*)

Čep se pa drevesu ali mesca julija tist. l., ali pa v spomladi prihodnjega leta globoko tik nad mladiko na tako zvanim obročku odreže ter rana z voskom dobro zamaže. Tudi vse druge divje mladike se odstranijo.

Divjaki, ki se niso prijeli, se v spomladi cepijo na eden tistih načinov, ktere sem zadnjokrat imenoval. Ravno tako se pa tudi lahko izostali kopoliranci julija ali avgusta okulirajo.

Na oko se cepijo tudi vsa odrašena drevesa in sicer po vejah. Zlasti pa je to plemeničenje v navadi pri drevesih s stalno obliko, ako se je ta kakorkoli pokvarila.

Če pa cepim večja drevesa na oko, tedaj vrežem ščitek na mladiki do stržena, ter skorjo potem s peresnim tulom prav lahko odlupim, pa tako, da cevne povezi na lesu ne ostanejo, da oko spodaj ne kaže odrtine. Le ta ščitek je mnogo večji in oko se toliko rajše prime, ker so kambija dotikajoče se ploskve dosti večje.

Na oko cepljena drevesa raste krepko in bohotno, ter navadno že prvo leto dobé tako zelo obraščeno mladiko, da je niti prirezovati ni treba. V 3—4 letih pa so drevesa toliko močna postala, da se že lahko iz drevesnice vzamejo. Zato je tudi ta način cepljenja povsod najbolj navaden, ter se tudi vsem najgorkeje priporoča.

Buča ali tikva.

(Cucurbita pepo.)

Opazovaje močen hrast in šibko bučevje z debelimi bučami, rekel je kmet: „Ko bi jaz svet stvaril, rastle bi buče na hrastu, a droben želod na vitkem bučevju“. Kako modra da je bila njegova izjava, tega se je kmalu prepričal. A nekaj je bil kmet vendar le prav zapazil, namreč to, da ima buča jako tanko in vitko steblo in nerazmerno velik plod.

Buča je doma v jutrovih deželah, nekteri trdijo da v Perziji, drugi, da v izhodnji Indiji. Po Evropi se je bila zgodaj zapločila. Že Grki in Rimljani so poznali več vrst buč.

Bučino steblo zraste več metrov dolgo. Zarad svoje šibke in slabotne postave bi moralo vedno plaziti po zemlji in v prahu ležati, ko bi mu ne bil dal dobrotljivi stvarnik posebnih priprav, s katerimi se prijemlje, kadar hoče splezati na kak plot, grm ali drevo. Ta bučina prijemala ali, če bi smeli reči, njene roke so vitice (Ranken), ki se nahajajo na stebelu poleg pravih listov in niso družega nego v vitice spremenjeni postranski listi ali prilisti.

Buča je vsa posajena z ostrimi bodicami, ktere te prav pošteno zbodejo, če primeš za rastlino. Bodice so — kakor dlake po drugih rastlinah — tvori površne tančice ali epidermide.

*) Glej „Umni sadjerejec“ str. 32, pod. 16.

Listi stoje na rastlini po špiralji ter imajo dolge, otle peclje in široko, srčasto ploskev s krilatim in zobčastim robom. Skoz mnogobrojne produške v tančici (epidermidi) široke listne ploskve izpuhti pri vsaki, le količkaj več nego navadni vročini toliko vode, da zgube listi svojo okorelost: oni venejo.

Otli listni peclji me živo spominjajo veselih dni srečne mladosti. In zakaj? Iz njih smo si namreč delali pastirji razne godbene instrumente. Iz najdebelejših smo si rezali fagote, iz nekoliko tanjših klarinete, iz najkrajših pa piščali. In ko so bili naši instrumenti pripravljeni, vzel je vsak po dva ali celo po tri med zobe, in zapiskali smo poleg naših krav in ovac, da bi najspretnější neapolitanski piskalec na dveh mehovich ne mogel boljše zakrožiti jo. Pa:

„Hitro hitro mine čas, Ah, ne bo ga več pri nas!“

Cvete nahajamo posamič v listnih pazduhah stoječe. Nekteri so na dolgih, tankih pecljih, a drugi na kratkih, debelih. Obe vrsti imate 5 čaščinih listov, kateri so spodaj med seboj zvezani in z venčevim dnom združeni, a zgoraj se končujejo s 5. prostimi konci. Venec je tudi peterolist, debelo žilat in lepo rumen. — Do tod se dajo dolgo- in kratkopecljati cveti skupno popisati, a dalje ne, kajti notranji deli niso več enaki.

Če razgrnemo venec dolgopecljatih cvetov, zapazimo na dnu prašnike, kojih prašnice so vzraščene v debel, nekoliko zavit valec. Pestiča v teh cvetih ni zaslediti. Iskati ga moramo v kratkopecljatih. In že ga imamo z vsemi njegovimi deli: 3 jake, dvokrilate brazde sede na debelem vratu, kateri prihaja od podcvetne, 3 predalne plodnice s premnogimi semenskimi popki.

Kakor tedaj vidimo, se nahajajo v nekterih cvetih (dolgopecljatih) samo prašniki, v drugih (kratkopecljatih) zapazimo samo pestiče. Buča je po tem takem enodoma.

Kako pa se more buča oploditi, ker niso združeni prašniki in pestič v istem cvetu? Za to je tudi skrbel premodri stvarnik. Položil je namreč bučelam in drugim žuželkam obilo hrane v cvetne dele in te živalice, iskaje si po cvetih hrane, prenašajo cvetni prah iz prašnikov na pestično brazdo in posredijo tako oplodbo. Kdo ni že videl laziti z rumenim prahom pokritih bučel po bučnem cvetju?

Iz plodnice se razvije oblast, mesnat plod — „buča“, katerega prištevajo botaniki neki posebni vrsti plodov, namreč jagodam. Jagoda je buča, to je pa čudno! Kje bi bil človek v stanu — o ptiču ne govorimo — bučo pozabiti, kakor si to sploh mislimo, ako si predočimo jagodo. Pa je že tako. Botaniki so svoji ljudje. Oni imenujejo vsaki plod jagodo, ako so vse tri plasti plodovih (carpelarnih) listov mehki in če je srednja plast mesnata in sočnata.

Buče so dobra piča prešičem in drugi domači živini. Po nekterih krajih jih pa tudi ljudje uživajo. Iz bučničnega zrnja se pripravlja okusno olje. Kadar ni po zimi družega posla, vsede se domače osobe na klopi okoli tople peči in lušči iz bučničnega zrnja. Moški pušijo pri tem delu tobak, da se po vsej izbi kadí, ženske pa zakrožijo včasih kako narodno ali sveto pesem. Stari oča, ki tudi pomagajo luščiti, pripovedujejo o čarobnicah, strahovich in dobrih „starih časih“.

Veliko veselje imajo z bučami otroci. Iz njih si napravljajo okrožnike, sklede, skledice, kozarce, sode in drugo posodo. Ako so našli za to primerno bučo, izotlijo jo, narede ji oči, nos in usta ter jo zvečer razsvetle, da vidijo „hudirjev obraz“. Celo odrasli uganjajo take in enake šale. Dobro se še vem spominjati, da se je po vasi govorilo: Čjev hlapec je nevarno zbolel. Pa zakaj je zbolel? Šel je bil namreč po noči rakov lovit. Njegov tovariš, to zvedevši, vzame otlo bučo, ji naredi oči, usta in nos; jo razsvetli, natakne na obraz, vzame v roko bič ter gre k potoku rakolovca strašit. Rakolovec, zapazivši moža z ognjenim obrazom in bičem v roki, — misli da je hudič in vrže priprave za lov v kraj ter beži, kolikor more domov; doma pa nevarno zboli od prevelikega strahu. Na južni strani Pohorja pravijo namreč ljudje, da je rak hudičeva živina, a hudič rakov pastir. Po noči, kadar je njegova ura, pride k potoku, hodi navzdol in navzgor ter poka z bičem. Raki bičepoke dobro razume in prilezejo iz svojih zatišij na pobrežje. Kdor v hudičevem času

rake lovi — tedaj se jih da seveda največ vjeti — mora prvemu, kterega vjame, izdreti levo škarjo ter ga vreči nazaj v vodo. Ako mu ta rak zopet v roke pride, je to svarilo, da naj neha loviti.

Buče gojijo povsod, kje rede ščetino domačo živino. Po naših krajih jih sejejo med turšico in krompir ali pa jih sade po kompostnih kupih, vrteh in ob ploteh; tam pa tu posebne vrste okoli vrtnih utic, da oplete in ozalša po leti bučevje sive deske.

Jako na slabem glasu je buča v Veržeju in sicer zato, ker so baje Veržejčani buče, ko jih še niso dobro poznali, za jajca imeli, iz kterih se konji izvale. Če se hočeš Veržejčanu zameriti, obrni le govorico na bučo in ta te spravi gotovo pri njem v zamero. Nekoč se je vozil lončar z semja po cesti proti Veržeju. Neki šalji-vec, dobro vedoč, kaj buča v Veržeju pomeni, obesi tujemu lončarju debelo tikvo zadi na voz. In tikva je baje Veržejčane tako razjezila, da so lončarju v svoji razburjenosti voz preknuli. Ko pa zvedo od ptujca, da ni vedel mož niti za bučo na vozu niti njenega pomena, vzdignili so mu voz, pobrali vanj lonce in povrnili možu vso škodo. — Takih in enakih „bučevih prigodeb“ se še o Veržejčanih več pripoveduje.
J. K.

Fizika

za nižje razrede srednjih šol.

Spisal Andrej Senekovič, c. kr. profesor v Ljubljani.

(Dalje.)

Pregledovaje posamezna poglavja najdemo v njih isti in sicer s časoma že utrjeni red, kakor v družih nemških knjigah, izvzemši nekterih mest. Prezirali bi toraj lahko natančneje razvrstitev tvarine, ko bi ne imeli nekterih nasvetov na srečo, s kterimi bi se dala knjiga pri drugi izdaji izboljšati.

Tudi mi, kakor „Kres“ odobravamo, da je pri občnih svojstvih k pouku o „teži“ dostavil pouk o „težišču“ in o „zračnem tlaku“, kar tudi nahajamo v obče priljubljeni Krist'ovi fiziki, ktero je pisatelj na nekterih krajih posnemal.

V poglavju o „molekularnih silah“ se vrste za sprijemnostjo, razstop, mešanje, vpojnost, pronicanje (Diffusion), lasovitost, endosmoza, kristalizovanje (recimo kristalovanje) v navedenem redu. Zakaj ni pisatelj lasovitosti postavil koj za sprijemnostjo, kakor se to navadno zgodi? Sprijemaost je ono, na kar se opira vse sledeče, lasovitost pa odpira natančen pogled v delovanje te sile v notranjem teles. N. pr. Voda se stekla prijemlje (sprijemnost prvo), ona se zato spenja kviško po steklu, ter se vzdiguje v lasovitih ceveh (lasovitost drugo). Zrak se sprijemlje z vodo, ta ga vleče med molekule, kakor po lasovitih ceveh (vpojnost tretje). Ako je zrak na ogljikovi kislini, se sprijemljejo molekuli obojih teles, zrak vleče molekule ogljikove kisline med svoje molekule kakor po lasovitih ceveh in narobe (pronicanje četrto). Iz povedanega sledi popolnoma narekovan red: Sprijemnost, lasovitost, vpojnost, pronicanje, na kar se uvrsti endosmoza kot bolj sestavljena prikazen, kajti tu se mešata dve kapljevini ločeni po mehurju skoz zadnjega. Tudi pri razstopu in mešanju sei širi kapljevina po trdnem oziroma kapljivem telesu med molekuli, kakor po lasovitih ceveh med tem ko sprijemnost zmaguje skupnost in molekule narazen trga. Ker bi se pa razstop in mešanje lahko jemala kot kemična spojitve, zato jih postavljajo nekteri kemiji na čelo (primerjaj Krist) in iz istega vzroka naj bi stala za endosmozo dodavši jima nauk o „kristalovanju“, za ktero se vporablja raztop.

Krist ima nauk o „molekularnih silah“ še le za mehaniko trdnih teles, ali ni naš pisatelj bolje storil, da ga stavi pred kemijo, kjer le molekularne sile vsakoršne prikazni vzročujejo.

Gibanje vzročujejo sile; te delujejo ali jeden sam trenutek (n. pr. udar, met), ali pa trajno (n. pr. težna sila), ter vstanove prve (trenotne sile) enakomerno, druge (trajne sile) nejednakomerno gibanje. Vsled udara (meta) n. pr. preleti krogla vsako sekundo 5 m, vsled težne sile pade kamen v prvi sekundi 4·91 m. v drugi sekundi $3 \times 4 \cdot 91 = 14 \cdot 73$ m itd. Ako na isto telo deluje istodobno več sil (n. pr. udar in težna sila t. j. istovrstni ali raznovrstni sili), se gibanje telesa ne ravna ni po prvi ni po drugi sili, giblje se pa v jedni meri t. j. po premi črti (istovrstne sile) ali pa vsak trenutek v drugi meri t. j. po krivi črti (raznovrstne sile). Pa kako? Sestavljenje gibanj vsled raznovrstnih sil, opiramo na sestavljanje gibanj istovrstnih sil, razstavlja trajne sile v same trenotne. Težno silo si mislimo n. pr. obstoječo iz samih zmirom bolj jakih udarov sledečih si neprenehoma jeden za drugim. Vsled prvega udara pade telo v prvem trenutku za 1 brezkončen majhen del, v drugem trenutku za 3 take dele, v tretjem za 5 takih delov itd. Zdaj še-le, ko smo razstavili trajno silo v trenotne, moremo sestavljati po njej vzročeno gibanje z gibanjem trenotne sile.

Ako pa sestavljanje vsakovrstnih gibanj prevajamo na sestavljanje gibanj proizvočenih po trenotnih silah, sledi že iz tega razvrstitev tvarine v sestavljanje gibanj vzročenih po trenotnih silah in gibanj vzročenih po raznovrstnih silah (primerje Krist). Na to naj bi sledilo govorjenje „o metu“ skupaj.

V naši fiziki nahajamo vertikalni met navzdol in navzgor med primeri za sestavljanje gibanj, torej sestavlja pisatelj najpred raznovrstni gibanji, potem pa istovrstni vzročeni po silah delujočih v kotu, na kar sledi v posebnih §§. govorjenje o horizontalnem in poševnem metu. S to opomnjo vendar ne mislimo ravno reči, da je knjiga na tem mestu slaba.

Zdi se nam pa za razstavljanje gibanj zadosti rečeno z besedami: „Na isti način, kakor razstavljamo dano silo v dve sili sestavljajoči, moremo tudi dano pot razstavljati v dve poti itd.“ (primerj. „Kres“). Da bi pa bilo zahtevanju „Kresa“ vstreženo, naj bi bile pristavljene vaje o razstavljanju gibanj, posebno o gibanju na strmini.

Magneti privlačijo paramagnete (železo, nikel itd.), tudi iz daljave in skoz druga telesa. Obešena v svojem težišču tako, da se zamorejo prosto v horizontalni ravnini vrteti, kažejo zmerom z istim koncem proti severu (le malo v kraj), z drugim pa proti jugu. Skupaj ležeča raznoimenska in jednako jaka pola ne privlačita nič, istoimenska pola pa delujeta jače na vnanjost.

Tako je začetkom tvarina o magnetizmu navadno razvrščena. Na to sledi magnetenje po razdelbi, magnetenje jeklenih palic, narav magnetov itd. Kakšna je narav magnetov? Ako lomiš pomagneteno pletilno iglo, so dobljeni deli, in naj so še tako majhni torej tudi molekuli popolni magneti (molekularni magneti) obrnjeni s severnimi poli na jedno, z južnimi poli na drugo stran.

(Dalje sledi.)

Slovstvo.

Die Hummeln Steiermarks. Lebensgeschichte und Beschreibung derselben. Separat-Abdruck aus dem 31. und 32. Jahresbericht der steierm. Landes-Oberrealschule in Graz. Tako se zove nova, 92+98 strani in 6 skrižal obsegajoča knjiga, ktero je spisal prof. dr. Ed. Hoffer, kot dobrohoten examiner vže znan onim slov. učiteljem, kateri so delali v Gradcu izpit sposobnosti. Prof. Hoffer se že peča več let s študijami čmerljev, zlasti štajerskih, in posledek teh študij je navedena knjiga, strokovnjakom in nestrokovnjakom enako zanimljiva. Vanji najdeš z največjo temeljitostjo in natančnostjo popisanih 26 samostalnih vrst in mnogo sovrst štajerskih čmerljev. Kar pa knjigo posebno zanimljivo dela, — zlasti nestrokovnjakom —, je popis življenja čmerljev, in prebiraje knjigo, mora človek

občudovati neutrudljivost, nepresednost in bistro oko, s katerim je opazoval g. pisatelj djanje in nehanje teh drobnih živalic. Učiteljem bodi knjiga naj topljeje priporočena; nobena okrajna učiteljska biblioteka naj je ne pogreša.

— pr —

Narodno blago.

XII.

Daj psu kruha in mački mleka!

Pravljica Zapisal Fr. P.

Svoje dni je bilo pač prijetno in dobro na svetu živeti. Vsega je bilo več ko dovolj in malo se je bilo truditi. Kako bi se pa tudi ljudem ne bilo dobro godilo, saj je žitni klas segal od tal do vrha, in yime je krava nosila po vsem trebuhu, od prednih do zadnjih nog. Pri malem trudu so ljudje pridelali obilo žita, in mleka so imeli, da niso vedeli kam ž njim. Pa človek je slaba stvar, ki ničesar rajši ne pozabi, kakor dobrot in dobrotnika. Tako so tudi takrat čisto pozabili na Boga, dari-telja vsega dobrega. Ošabni in prevzetni so postali, rajali so, veselo in razkošno živeli, Boga pa se niso spominjali. Nihče ni več molil, niti praznikov in drugih svetih časov posvečeval; božje hiše bile so prazne. Kaj bomo tako sveto živeli, so dejali, saj nam ni treba, vsega imamo dovolj. Vzivajmo dokler je čas! — Boga pa ta grda brezbožnost tako hudo užali, da sklene nehvaležni rod pokoriti. Na žitno bilko položi prst ter ga vleče od tal počensji vedno dalje in dalje proti vrhu; pod prstom mu zgine klas. Rekel je pa, da ne neha pred vleči, dokler ne bo kdo prosil. Zato je z roko večkrat postal na bilki ter se oziral po stvari, ki bi prosila. Kjer je prenehal, tam je postala grča na stebelu. Že je bil s prstom blizo vrha, pa nihče ne prosi; le psiček prileti in reče: „Gospod! le tak dolg klasiček, kakor je moj jeziček“. Bog ga usliši in od tega časa ima žito le ped dolgi klas. — Ravno tako vleče s prstom tudi po kravi. Takoj pod prstom vsuši se vime. Nihče ne prosi, da bi odjenjal, le mačka pride in pravi; „Gospod! le toliko vimena naj ostane, kolikor ga je treba za moje ležišče“. Bog jo vsliši in pusti kravi malo vime. Tako nam je pes izprosil kruha, mačka pa mleko!

Dopisi.

Iz Črešnovca. Dne 2. avgusta imeli smo zopet naše mesečne zborovanje v Slov. Bistrici. Navzočih je bilo 13 udov. Po odobrenju zapisnika nastopi g. Tomazič in obravnava v slovenskem jeziku vprašanje: „Kako se obravnava čitanje na ljudskih šolah, in kaj se mora v tem predmetu doseči.“ Govornik je svojo nalogo v občo zadovoljnost vseh pričujočih izvršil. Med večimi predlogi in željami posameznih udov omenjam predlog g. Gaberja, da se naj strogo pri tem ostane, da vsak mesec zborujemo, drugače nam utegne društvo zopet zadremati. Vendar smo pa primorani zborovanje v prihodnjem mesecu opustiti, ker prvi četrtek se mora 8. september zamestiti, in drugi četrtek bomo imeli okrajno učiteljsko zborovanje v Mariboru. Društvo tedaj sklene, da se še le meseca novembra zopet snidemo.

Josip Lasbaher.

Iz Kremberga. Dne 26. julija t. l. imelo je učitelstvo emureškega in radgon-skega okraja v noveji šoli in Radgoni svoje uradno učiteljsko zborovanje. Vdeležilo se je te konference okolu 50 udov in nekaj gostov. G. predsednik e. kr. okrajni šol. nadzornik in profesor Franc Robič otvori sejo ob 8. uri predpoldnom. Svojim

podpredsednikom imenuje g. Bauerja, emureškega nadučitelja. zapisnikarjema sta bila zvoljena gg. Schreithoffer in Freismund. Po prečitaju jednega, važnejšega dopisa, od vis. c. kr. dež. šol. sveta, — počne gosp. predsednik z opazkami, nabranimi pri nadzorovanju posameznih šol. ter omenja da je z napredkom in vspehom v obče prav zadovoljen, ter želi, da bi se nekteri tu in tam pojavljajoči nedostatki na skorem odstranili. Jako izvrstna pa je bila razprava g. predsednika, povdarjajoča temeljito, da pravi vzgojevatelj narodov mora imeti ljubav do mladine in naroda, biti pravičen in dosleden v vsem svojem prevažnem poslovanju. Namesto g. dr. Kotzbeka, ki je bil zadržan, prevzel je g. Dr. Zarnik, predavanje obzirajoče se na zdravstvene obzire v šoli, ter obširno prednašal o prezračevanju, kar želi, da bi se po vsakej uri vršilo, o privajanju svetlobe v šolske sobe in osobito o snažnosti. G. Hirsch prednašal je o telovadbi teoretično, a g. Nedok imel je v tej stroki praktičen poskus z učenci višjega razreda in je svojo nalogo v zadovoljnost vsem prav dobro rešil. O štedljivosti in kako naj se učenci v njej vzgajajo govoril je prav izvrstno, zmes prav dobro šaljivo, zelo v praktično življenje segajoče g. Ornik Anton, nadučitelj pri sv. Ani v Krembergu in pa g. Grabner, ki se je bolj priporočevanja poštnih hranilnic držal. Potem vršile so se navadne manj važne pri vsakej uradni konferenci ponavljajoče zadeve, med katerimi naj omenjam, da se je o knjižničnem stanju zelo slabo in prepovršno poročalo. Po prečitaju in odobrenju zapisnika o tej seji, zaključil g. predsednik sejo ob 1. uri.

Anton Kostanjšek. †

Dne 17. julija t. l. je po dolgej, mučnej bolezni preminol g. Anton Kostanjšek, vpokojeni nadučitelj Sv. Iljski pri Slovensgradu. Bil je ranjki rojen pri Sv. Petru pri sv. gorah dne 12. maja 1817. l. Šolal se je v Celju, ter bil po dokončanem šolanju ravnotamkej na dekliški šoli za „neplačanega“ pomočnika od l. 1841—1842 nastavljen. Potem je služboval kot pomožni učitelj v Oplotnici l. 1842—1843, v Sladini l. 1843—1851; v Zibiki kot provizor l. 1851—1854, in zatem naprej v Frankolovem do l. 1859.

Akoravno je bil že 23. in 24. septbr. 1846. l. skušnjo sposobnosti z dobrim vspehom dostal in bil prav marljiv učitelj, kar mnogo jegovih pohvalnic spričuje, je moral cela tri leta na spričevalo čakati in bil še le 1856. l. 20. oktobra stalno nameščen!

24. novbr. 1859 je nastopil službo pri Sv. Ilju pod Turjakom, kjer je bil 9. jan. 1875. l. nadučiteljem imenovan.

Tukaj pri sv. Ilju se je blagi Tone veliko trudil, kajti naše hribovsko prebivalstvo, ki se tu še vedno rado šole brani, ter se za njo vzlic vsemu podučevanju ne briga dosti povoljno, je ranjkemu bila velika preglavica.

Razven tega pa je bila v njegovej familiji neprestana bolezen, ki mu je najstarejše otroke pobrala.

Vse to — in še drugo — je na Antonov duh in njegovo zdravje slabo vpljivalo. Začel je zadnja leta hudo bolehati, moral večkrat prositi odpusta, a v aprilu 1882 je bil stalno vpokojen.

Ves čas svojega pokoja je bil hudo bolen, trpel je včasih neznosne bolečine, dokler ni smrtni angelj učenika — mučenika rešil in odpeljal tja, kjer mu gotovo trpljenja ne bode. Zapustil je udovo in čvetero neoskrbljenih otrok.

Sijajen je bil njegov pogreb 19. julija t. l. Učiteljstvo Slov. graškega okraja priskrbelo je krasni venec, kterega je učitelj — nekdanji učenec ranjkega, za rakvijo nesel. Tudi šol. mladina je nosila vence in vsa rakev je bila z venci obložena. Šest duhovnikov, učitelji celega okraja — eden celo iz konjiškega okraja — so spremljali g. Antona na njegovej zadnjaj poti.

Peveci so mu zapeli nagrobnico. domači g. župnik pa mu je govoril nekaj besedi v slovo, prej da so ga zagrncili k večnemu počitku. Marsikaj solz je kapljalo na grobišče, vsi navzoči so se težkim sreem ločili. Izgubila je Sveto-Ilska mladež dorastla svojega blagega učitelja, tovariši njegovi pa prijaznega in odkritosrčnega prijatelja, ki je bil vedno mirnega obnašanja, prežlahtnega in predobrega srca, kar mi bodo gotovo vsi, ki so kedaj z ranjeim občevali, potrdili. — Bodi mu zemljica lahka! Bodi mu blag spomin!

V—o.

Josip Drozg. †

Preteklega leta smo spremili nadepolnega, še le prvo leto službovajočega učitelja gosp. Franca Debelak-a v Polju k večnemu počitku; pa že zopet nam je nemila smrt enega prav marljivih in dobrih učiteljev našega okraja pobrala. Dne 8. julija popoldan je namreč umrl v Koprivnici gosp. Josip Drozg za kratko boleznijo (vnetico možganske kože), kajti 5. julija je še podučeval. Pokojnik, še le 46 let star, bil je na Črešnjevcu rojen in je učiteljeval najpoproj v Oplotnici, Čadramske fare, dalje časa v Dobjem, (okraj Kozje), slednjič pa v Koprivnici in sicer že 17. leto. Kot učitelj je rajni svoje dolžnosti vestno izpolneval in se sploh vedno kot značajan in miroljuben mož obnašal. Sè svojimi tovariši je bil prijazen in od njih v občie spoštovan in ljubljen. Zborov učiteljskega društva se je marljivo in redno vdeleževal.

Pa še ena lepa lastnost ga je kinčala v življenju; bil je namreč tudi vrli narodnjak. Ako je šlo za narodno reč, bila je beseda blagega pokojnika vselej: „To pa že mora biti.“

Kako so ranjega farani in drugi, ki so ga poznali, čislali, se je pokazalo pri njegovom pogrebu dne 10. julija. Velika množica domačih prebivalcev, 4 duhovniki, več tovarišev in šolska mladina mu je skazala zadnjo čast. Da se ni še več učiteljev njegovega pogreba vdeležilo, je bilo krivo, ker se jim je prepozno o njegovej smrti sporočilo.

Domači gosp. župnik je v nagrobnici posebno povdarjal ranjega zastopnost in miroljubnost, sosedni učitelji in učiteljice pa so mu zapeli za slovo ganljiv „blagor“. Da si je vedel pokojni tudi ljubezen šolske mladine pridobiti, pričale so obilne solzice, ki so njegovo gomilo rosile. Farani zelo po njem žalujejo, kar svedočijo njih besede: „Oh kako jih je škoda, bili so dobri učitelj in nikomur se niso zamerili.“ Bodi mu zemljica lahka!

And. Šket.

Novice in razne stvari.

[Petletne doklade] stalnih podučiteljev na Štajerskem se bodo brez dvoma le vpeljale, ker je deželni zbor v seji 14. julija t. l. sprejel predlog naučnega odseka, vsled kterega se ima §. 27 deželne šolske postave od 4. februarje 1870 na korist stalnih podučiteljev spremeniti in vsled kterega ima deželni odbor v porazumljenju z deželnim šolskim svetom le to še preiskavati, za koliko narastejo deželi stroški, če se stalnim podučiteljem petletne doklade določijo. O tem ima deželni zbor prihodnjemu deželnemu zboru poročati. Da bo prihodnji deželni zbor predlog v soglasju z letošnjim naučnim odsekom sprejel, o tem je toliko manj dvomiti, kolikor jasneje je poslanec gosp. Žolgar to opravičeno zahtevo učiteljstva dokazal in s tem dosegel, da se je predlog enoglasno sprejel.

[Začetek za podporo] učiteljic ročnih del, koje onemorejo, se je storil s tem, da je štajerski deželni zbor 18. junija tega leta sprejel predlog posl. g. Žol-

garja, vsled kterega ima deželni odbor nalogo, primerna sredstva za podporno zalogo oskrbeti in o tem v prihodnjem zasedanju deželnega zbora poročati ter primerne predloge staviti.

[Alojzij Sernee †]. 4. dne t. m. je umrl nadučitelj v Studenicah (Brunndorf) gosp. Alojzij Sernee po dolgotrajni mučni bolezni. Ž njim je preminol eden najboljših naših tovarišev! Naj v miru počiva!

[Iznajdenik strelovôda — Avstrijānec.] Ne vtegne biti vsakteremu znano, da predstvo iznajdbe strelovôda, ki se navadno pripisuje B. Franklinu, pristuje Avstrijancu in sicer premonstratenzu v Klosterbruku: Prokopu Divišu. Ta bavil se je z električnimi poskusi in kot spreten eksperimentator zaslužil je daleč na okrog, celó na cesarskem Dunajskem dvoru vedeli so zanj. Cesar Fran., velike M. Terezije mož, ki je bil poseben prijatelj natoroznanstvu, poklical je Diviša na Dunaj, kjer mu je bilo pri dvoru prirejati raznih električnih eksperimentov. V večej razpravi pokazal je Diviš, kako bi se mogel elekt. ogenj iz vremenskih oblakov brez nevarnosti izvabiti in v zemljo odvoditi. V 15. dan julija 1754. l. postavil je pred svojim stanovanjem strelovôd. Pozneje moral je D. svoje poskuse opustiti, ker je neúko kmečko prebivalstvo suho poletje leta 1776 pripisavalo po D. postavljenemu strelovôdu ter ga razdejalo. — D. sestavil je veliko delo o elektriki, ki pa se do sih dôb nahaja še vedno le v rokopisu. — Takó se je čitalo slednji čas po raznih novinah. Obhajala se bode namreč v kratkem mejnárodna električna razstava, kjer se bode kazal ves razvoj elektrike in njene tehnike od nje pričetka pa do denašnjih dnij. Umeje se tedaj ob sebi pri tacem podjetju, da se vse prav pridno zbira, pozveduje in vporablja, kar se le količkaj tiče električne znanosti. A. G.

[Prebivalstvo v Egiptu] šteje, kakor nam poda zadnje popisovanje t. l. 6.798.200 ljudi, in sicer 3.393.918 moškega spola in 3.404.312 ženskega spola. Kairo ima 368.108, Aleksandrija 208.775, Port-Said 16.560, Suez 10.913, Tantah 33.725, Damiette 34.046, Rosette 16.872, Mansurah 26.784 in Zagazig 19.046 prebivalcev.

[Na Pruskem] je bilo 1882 l. 29.711 krajev, ki so imeli ljudske šole. Število teh znašalo je 33.040 (3339 v mestih in 29.701 na deželi) s 65.968 razredi. Učencev bilo je 4.339.729, tako da pride na en razred počez 66 otrok. Učiteljev in učiteljic bilo je 59.917, in sicer 40.895 luteranske, 18.626 katoliške, 394 židovske vere.

[Varujte ptice!] Koliko nam koristijo ptice, se lahko razvidi iz tega, koliko hrane potrebujejo. Obče pa je znano, da so te živali zelo požrešne. Drozega n. pr. poje na enkrat celega polža. Človek bi moral v primeri za obed pojesti celo goveje pleče. Glede tašice pa se je izračunilo, da je njej na dan potrebna hrana enaka glisti, ki je 14 čevljev dolga. Človek bi v primeri pojedel vsak dan klobaso, ki ima 9 palcev v obsegu in je 27 čevljev dolga.

[Zvest pes.] Iz Londona se poroča sledeči dogodek: Dva vojaka sta se vozila na morju, kar se na enkrat čoln prekuene. Enega vojaka, po imenu Davies, rešil je njegov pes z največo silo, drugi pa, Taylor je utonil. Pes je najprej zagrabil Taylor-a, ali zapazivši, da nima svojega gospodarja, spustil ga je in zagrabil Davies-a, s kojim je naprej plaval, dokler ju ni rešila po naključbi mimo plavajoča ladja.

[Novo sredstvo zoper trtno uš] iznašel je dr. Fischer, profesor na štrasburški univerzi, v naftalinu, kateri, kakor se trdi, pokonča uš, a ne škoduje trti. 1000 kg. stane 22 gold.

[Divji mož.] Iz Frijlskega se poroča „Ljudsk. glasu“, da so ondotni loveci v gori Forgarija vjeli moža, ki je bolj opici nego človeku podoben. Mož je atletične postave, popolnem poraščen in ima na nogah in rokah dolge nohte. Mož ne zna govoriti, le časih se čuje kak hripav glas. Živi se od merčesov in druge živadi. Kdo je in kako je v te gozde prišel, se ne ve, nekteri trdijo, da je to nek ujetnik, ki je pred dvajstimi leti pobegnul iz zapora.